

ПІСЛЯДИПЛОМНА ПЕДАГОГІЧНА ОСВІТА ЯК ОДИН ІЗ ЧИННИКІВ ФОРМУВАННЯ НОВОГО ВЧИТЕЛЯ

УДК 378.046 – 021.68

Віднічук М. А., Новоселецький М. Ю., Тищук В. І.

ДРУГА ВИЩА ОСВІТА В СИСТЕМІ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ

У статті розглядаються філософські, педагогічні та соціальні питання організації та надання другої вищої освіти. Зокрема, визначено роль другої вищої освіти як складової освіти впродовж життя у професійній самореалізації особистості, встановлено відмінності мотивації професійного самовизначення здобувачів другої вищої освіти. Описано особливості навчального процесу в післядипломній освіті, в тому числі ціле покладання, технології, контент. Зроблено висновки щодо розвитку самоорганізації навчання в процесі здобуття другої вищої освіти як важливої професійної компетентності особистості, а отже, суттєвого чинника її соціальної адаптації в умовах неперервної трансформації суспільства.

Ключові слова: самовизначення, самовдосконалення, післядипломна освіта, друга вища освіта.

Друга вища освіта як складник післядипломної потребує подальшого філософського, педагогічного та соціального осмислення. Її здобувають люди, які усвідомили, що це їм потрібно. Багато з них уже працювали за обраною професією, але відчували, що не зможуть побудувати подальшу свою кар'єру за відсутності додаткових знань або просто документа про вищу освіту з необхідної спеціальності. Професійне самовизначення – процес, що здійснюється впродовж усього людського життя і включає такі складники, як професійний вибір, процес навчання ремесла, уключення в професійно-трудове середовище, самовдосконалення тощо. Це обумовлено тим, що професійне самовизначення особистості має певні особливості залежно від тієї чи тієї соціальної групи (студенти, учні, представники конкретних професій тощо).

Проблеми післядипломної освіти досить широко висвітлені в наукових працях Н. Білик, В. Бондаря, В. Буренко, В. Маслова, І. Лебедевої, Н. Протасової, В. Олійника, П. Худолінського та інших.

Розглядаючи систему навчання дорослих у широкому контексті, вчені підкреслюють значущість безперервної освіти загалом і другої вищої зокрема, як інтеграційного елементу всього життя людини, що збагачує її творчий потенціал і сприяє самореалізації в різних сферах професійної діяльності, у розвитку професійної культури. Акцент зр
© Віднічук М. А., Новоселецький М. Ю., Тищук В. І., 2015

які змушують людей з уже здобутою вищою освітою приймати нелегке рішення повертатися на студентську лаву з метою здобути другу вищу освіту, тобто перекваліфікуватися, недостатній.

Існує багато варіантів самовизначення випускників вишу – від відкриття власної справи до поїздки за межі своєї країни. Можна виділити такі варіанти професійного самовизначення цієї соціальної групи.

1. Випускник працює за обраною спеціальністю, набутою у виші. Людина адаптується до нових умов, поступово включається в систему особистісних і професійних відносин. У цьому випадку професійне самовизначення – процес, який передбачає набуття, засвоєння професійних умінь і навичок у конкретній організації з конкретними завданнями.

2. Випускник працює не за обраною у виші спеціальністю. Можливі такі варіанти:

більш вигідні умови роботи не за спеціальністю: більша зарплата, вільний графік роботи, більш комфортні вимоги до виконуваної роботи, можливість кар'єрного зростання, місце роботи тощо;

обмежені можливості працевлаштування за спеціальністю – низький запит на спеціалістів цієї професії і випускників вишу взагалі. Система державного розподілу випускників відсутня, а підприємства й установи встановлюють свою кадрову політику (потрібні спеціалісти з трудовим стажем і досвідом роботи тощо). Сьогоднішні випускники вишів є найменш захищеною в соціальному плані групою людей. Слід зважити й на ще один фактор, характерний для нашої країни – "дружні зв'язки", які вирішують проблеми працевлаштування.

У цьому випадку працевлаштування не за набутою спеціальністю, професійне самовизначення передбачає не лише адаптацію до нових умов, колективу тощо, а й набуття, засвоєння нових професійних знань, умінь і навичок, яких випускник не навчався у виші.

3. Продовження самоосвіти. У випускника є вибір – аспірантура, проходження різних курсів, тренінгів, здобуття другої вищої освіти. Мотивами продовження навчання можуть бути: можливість зробити кар'єру, бажання здобути глибокі професійні знання, інтерес до освітнього процесу, необхідність мати диплом про освіту, бажання мати додаткову спеціальність, запит на ринку праці із спеціальності певного напрямку, суспільний престиж до вибраної професії тощо. У літературі виділяють дев'ять причин здобуття другої вищої освіти [1], причому має місце комбінація як мінімум двох причин.

Для випадку здобуття другої вищої освіти професійне самовизначення – процес, що включає ті ж етапи долучення до нової професії, що і під час здобування першої освіти: адаптація до нових умов навчання, актуалізація професійних інтересів і перспективних планів, осмислення професії, яку здобувають, з погляду затребуваності на ринку праці. Але характер цих етапів суттєво інший.

Для студента, який здобуває другу вищу освіту, на етапі адаптації не характерні сумніви у виборі, оскільки це сформована особа, яка усвідомила для себе необхідність зміни або додаткової професії. Це властиве і для інших етапів професійного самовизначення.

Меншого впливу набуває і соціально-психологічний фактор, оскільки самодостатня особа здатна зробити усвідомлений вибір самостійно. Велике значення має такий фактор професійного самовизначення як ступінь інформованості (зокрема про стан ринку праці), рівень якої вищий, ніж у студентів молодших курсів. Вирішальним фактором професійного самовизначення під час здобування другої вищої освіти є матеріальний стан особистості, оскільки ця освітня послуга є платною.

В останні роки спостерігається тенденція зростання вагомості другої вищої освіти. Автори [4, с. 96] виявили стійку тенденцію збільшення числа респондентів, які вважають, що вибір професії не може бути одноразовим, а здобування вищої (першої) освіти розглядається не як здобуття певної професії, а як джерело здобуття вихідного мінімуму професійних знань.

Тенденція посилення вагомості другої вищої освіти тісно пов'язана з іншим явищем. Наприклад, соціолог Ю. С. Колесніков систему вищої професійної освіти характеризує так: "Сучасна вища професійна освіта не є професійною, спеціалізованою, а певною передумовою для наступного професійного самовизначення" [5, с. 81]. Л. І. Бойко зазначає: "рішення здобути вищу освіту передують вибору професії" [2, с. 81].

Причину змін у системі професійної вищої освіти і зростання ролі другої вищої освіти доцільно шукати в тих змінах, які відбуваються в суспільстві в цілому. Сучасне інформаційне суспільство з високими темпами оновлення інформації й оновлення в цілому потребує того ж від своїх членів. Люди повинні підтримувати динамічність, що вимагає на практиці необхідності перекваліфікації, стажування, додаткових знань тощо. Інститут другої вищої освіти виконує свою соціальну функцію – отримання робочого місця через підвищення рівня освіти.

У [3, с. 87] зазначені сім основних специфікацій навчання дорослих, серед яких такі:

- 1) дорослому належить провідна роль у процесі навчання;
- 2) прагнення до самостійності, самореалізації, самоврядування в усіх сферах, у т. ч., і в навчальній діяльності;
- 3) наявність досвіду, який можна використати;
- 4) навчання для вирішення важливої і досягнення конкретної мети;
- 5) очікування негайного використання результатів;
- 6) наявність обмежень у навчанні: соціальних, професійних тощо;
- 7) організація навчання у вигляді співпраці викладача і дорослого учня.

Таким чином, друга вища освіта має низку певних характеристик: законодавча база, організаційна структура, користувачі освітніх послуг, носії освітніх послуг, освітні рівні, теоретична база, технологія навчання, навчально-методичне забезпечення.

У Рівненському державному гуманітарному університеті здобуття другої вищої освіти започатковано з 2001 року – і сьогодні це 16 спеціальностей з двома спеціалізаціями. За цей період диплом про перекваліфікацію отримали більше 1000 випускників практично з усіх областей України. Віковий ценз студентів широкий – від тих, хто щойно отримав диплом про першу вищу освіту до людей передпенсійного віку. Бажання перекваліфікуватися виявляють вчителі (переважна більшість), інженери, економісти, юристи тощо. Більше 10 студентів виявили бажання здобути другу вищу освіту, маючи вчений ступінь та вчене звання. Усе це свідчить про важливість такої форми самовдосконалення особистості. Наповнюваність академічних груп визначається потребами ринку праці, а тому потребує постійної роботи з донесення інформації про можливості другої вищої освіти.

Під час моделювання будь-яких методичних систем у рамках післядипломної освіти необхідно враховувати, що центральною фігурою освітньої діяльності, особливо в системі післядипломної освіти, є особа, яка навчається. Саме вона або орієнтація на неї визначають більшість характеристик освітнього процесу (цілепокладання, технологію, навчально-методичні матеріали).

Привабливість навчання створюється оптимізацією навчального процесу. Усі особливості його організації доцільно систематизувати в таких напрямках: обсяг інформації, якою студенти повинні оволодіти; принципи складання навчальних програм; прийоми навчальної роботи з дорослими. Програми складають із урахуванням вимог нормативних документів відповідно до специфіки кожної спеціальності. Кожен студент до початку навчання отримує календарний план, у якому зазначені навчальні дисципліни навчального плану за семестрами із зазначенням кількості годин, форм контролю, тривалості сесій. Студенти мають доступ до бібліотечних фондів, літератури, наявної в методичних кабінетах, спланована консультативна робота. Це сприяє оптимізації планування робочого часу і часу на навчання. З метою подальшого вдосконалення навчального процесу вивчаються запити студентів, викладачів, залучених до навчального процесу. Випускові кафедри беруть участь у підготованні методичних матеріалів, вивченні стану надання якісних освітніх послуг.

Після закінчення навчання проводиться анкетування випускників щодо рівня фахової підготовки, організації навчального процесу та інших питань.

Важливим є висновок студентів, що вони є активними учасниками навчальної роботи – 64% або швидше є активними учасниками – 35%; 49% опитаних респондентів підготовлені до впровадження інноваційних технологій у практику, 44% – підготовлені частково; 57% виробили у собі уміння до самостійного креативного навчання та моделювання робочих ситуацій з використанням певної технології, а 33% мають певні труднощі; 67% мають належну психолого-педагогічну підготовку для вирішення проблем, які виникають під час трудової діяльності, 31% опитаних мають таку підготовку лише частково; 93% відповіли, що за період навчання виробили в собі адекватність самооцінки, здатність до самопізнання, самоаналізу, схильність до самокритики; 58% упевнені, що набуті знання зможуть забезпечити працевлаштування і достатні соціально-побутові умови для інтелектуального зростання та вдосконалення професійно-значущих якостей; в університеті створюються умови для успішного навчання та формування успішного спеціаліста, про що твердять 76% опитаних; викладачі вимогливо і доброзичливо ставляться до студентів – 87%; 91% задоволені рівнем викладання; 67% відзначають, що знання попередньої вищої освіти допомагали в оволодінні новими фаховими знаннями.

Отже, аналіз літературних даних, власних досліджень дозволяють зробити висновок щодо вміння організовувати власне навчання – важливої професійної компетентності фахівця. Сьогодні він повинен володіти певним спектром знань та навичок самодіагностики, уміти планувати, оцінювати та коригувати процес свого навчання, добирати зміст, методи, засоби навчання відповідно до власних освітніх потреб та професійно-особистісних якостей. Потребують вирішення ряд нормативно-правових і організаційних проблем, створення комплексу діагностичних матеріалів для оцінки досягнень, створення належного методичного забезпечення, широке запровадження дистанційної форми навчання.

Використані джерела

1. Анна Зайцева, <http://WWW.domashniq.ru/article/psiholoqia>.
2. Бойко Л. И. Трансформация функций высшего образования и социальные позиции студенчества. // Социологические исследования. – 2002. – №4. – С. 78-83.
3. Змеев С. И. Андрогоника: основы теории и педагогики обучения взрослых / С.И. Змеев. – М. : ПЕРСЭ, 2003. – 207 с.
4. Кансузян Л. В. Вузское образование в оценке студентов / Л. В. Кансузян, В. В. Немцов // Социологические исследования. – 1999. – №4. – С. 95-100.
5. Колесников Ю. С. Становление рыночных стандартов в оценке студентов / Ю.С. Колесников // Молодежь 97: Надежды и разочарования. – М., 1997.

THE SECOND HIGHER EDUCATION IN THE SYSTEM OF POST-GRADUATE EDUCATION

The aim of the article is to provide the reader with some material on philosophical, pedagogical and social questions of the organization of the Second higher education, in particular, the role of the second higher education as part of lifelong learning in professional self-identity. We established differences of motivation of professional self competitors second higher education. Also in this article the features of the educational process in postgraduate education, including those laying, technology and content are described.

Professional self-identity depends on belonging to a particular social group and consists of professional selection process of learning a profession, inclusion in a professional environment, self and others.

The second degree people gain realizing the need for it. The applicants have a certain specialty and experience, but understand that they can not build a future career if you do not acquire additional knowledge not receive a document that formally establishes the available knowledge.

However the nature of these stages has certain characteristics and is different from the process of obtaining the first higher education.

First, the understanding of the necessary of the professional changes.

Secondly, the choice of self- awareness, there is a greater level of self-sufficiency of the individual. Important role played by the applicant and material support education and awareness of its requests and needs of the labor market.

We have put statistical results of the survey on the level of professionalism of graduates of the educational process training that the Institute for Postgraduate Education and Pre-University Rivne State Humanitarian University held.

We have demonstrated the conclusions of self- learning by getting the second higher education as an important professional competence of the individual, and therefore a significant factor of social adaptation in terms of continuous transformation of society.

The professional self-determination while getting the second higher education comprising adapt to certain conditions, training, professional interests and actualization of requests, the realization that this profession is in demand in the labor market.

The increasing role of the second higher education by changes in society. Modern information society with a high rate dynamics requires appropriate dynamic members of society and requires constant updating of knowledge.

Key words: *self-determination, self improvement, the second higher education, postgraduate education.*

Стаття надійшла до редакції 15.10.2015